

PSIXOLOGIYADA SHAXS MUAMMOSI

Abdumannobova Feruza Farhod qizining

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI
AKADEMIYASI XIZMAT PSIXOLOGIYASI VA KASBIY MADANIYATI
KAFEDRASI

“Xizmat faoliyatini tarbiyaviy-psixologik ta’minlash” yo’nalishi

Annotatsiya: Hozirgi kunda shaxs muammosi mavzusi psixologiya uchun dolzarbdir. Bunga juda ko’p olimlar o’zlarining nazaryalarida to’xtalib o’tgan. Psixologiyaning boshqa tarmoq fanlarida ham shaxs muammosiga alohida yondashuvlar berilgan.

Kalit so‘zlar: shaxs, differensial, gumanitar, antropologik, mahalliy psixologiya, biologik, ijtimoiy.

Ma’lumki shaxs psixologiya fanining asosiy kategoryalaridan biri bo’lib, eng ko’p qo’llaniladigan tushunchalaridan biridir. An’anaga ko’ra, psixologiyada bu tushuncha inson sub’ektining eng rivojlangan darajasini bildiradi. Mana shu doira shaxsning keng ko’lamli rivlanganligini ko’rib chiqa olamiz.

Shaxs-ijtimoiy va shaxslararo munosabatlarning maxsul, ongli faoliyatning sub’ekti bo’lmish individdir. Shaxsga tegishli bo’lgan eng muhim tasniv ham uning jamiyatdagi murakkab ijtimoiy munosabatlariga bevosita aloqadorlik, ijtimoiy faoliyatga nisbatan ham ob’ekti, ham sub’ektidir. Shaxs, shaxsning psixologiyada o’rni haqida juda ko’p olimlar o’zlarining fikr va mulohazalarini bildirganlar.

“Shaxs psixologiyaning rivojlanish sur’atlari, - deb yozadi A. Asmolov, - shaxs psixologiyasi muamolaridan faqat bittasi –“men“ muammosiga ta’sir etuvchi quyidagi faktlarni keltirsak, yanada yaqqol namoyon bo’ladi. Agar 1969 yilda ushbu muammoga to’rt yuzga yaqin nashrlar bag’ishlangan bo’lsa 1980 yilda ularning soni mingdan oshdi.

Shaxsni psixologik o’rganishga bunday qiziqish, albatta, tasodifiy emas. Shaxs g’oyasi orqali zamonaviy inson, madaniyat va ijodkorlik o’zini namoyon qiladi.

Psixologiyada shaxs muammosi asosiy muammolaridan biridir. U boshqa gumanitar, antropogik fanlar uchun ham yetakchilik qiladi: falsafa, pedagogika, huquqshunoslik, sotsiologiya, tibbiyot, iqtisodiyot va boshqalar. Bu fanlarning

barchasi shaxsni nazariy jihatdan rivojlangan hodisa sifatida umumiy tushunishga asoslanadi, shu bilan birga o'ziga xos xususiyatga urg'u beradi.

Shaxs psixologiyaning markaziy muammolaridan biri uning faoliyati, namoyon bo'lishi va inson hayotini tartibga solishning psixologik mexanizmlarini aniqlashdir.

Shaxsda shaxsiyat tuzilmalarini shakllantirishda ijtimoiy muhit, madaniyat omillari va ularning ta'sirining umumiylikni hal qiluvchi omildir.

Tibbiyot psixologiyasida umuman shaxsning va xususan bemorning psixologik xususiyatlari masalasi eng muhim hisoblanadi. Biroq, afsuski u bugungi kungacha o'rganilmagan.

Shaxsni yagona o'ziga xosligi-ma'lum bir tarixiy davrning ijtimoiy rivojlanishining mahsuli bo'lib, uning o'ziga xos individual, biologik va ijtimoiy jihatdan aniqlangan xususiyatlari va psixikasi sifatida ta'riflash mumkin. Har bir o'ziga xos shaxs xususiyatlarining individual funksional tuzilishiga ega. Alohida shaxsiy xususiyatlar, odatda insonlarni boshqalardan ajratib turadi.

Mahalliy psixologiyada shaxs deganda shaxsning murakkab tizimli, ko'p bosqichli, ierarxik tarzda tashkil etilgan, xilma-xil, ko'p mazmunli, hayotiy, shakllangan aqliy tarbiyasi tushuniladi. Bunda u nafaqat ob'ekt va mahsulot, natijasi sifatida harakat qiladi. Pedagogik va boshqa ta'sirlarning, balki bilim va voqealarni faol o'zlashtirishning ongli sub'ekti sifatida.

Shaxsning shakllanishida ijtimoiy sharoitlar bilan bir qatorda, shaxsning shakllanishi va rivojlanishida, umuman psixikaning, uning individual funksiyalarida biologik omil, insonning fiziologik xususiyatlari va birinchi navbatda, uning xususiyatlari va juda katta ro'l o'ynaydi.

Umumiy psixologiyada shaxs muammosining rivojlanishi, B.F. Lomov ta'kidlaganidek, hissiy-idrok, mnemonik, aqliy, emotsional-irodaviy jarayonlari haqidagi ma'lumotlarni birlashtirish uchun zarurdir. Ushbu ma'lumotlarning integratsiyasi insonning hissiy tashkiloti, uning intellekti va hissiy sohasi haqidagi g'oyalarni aniqlashtirish uchun muhimdir. Shunday qilib, umumiy psixologiyada shaxs ma'lum bir yadro bo'lib, boshlang'ichni birlashtiradi, shaxsning turli xil psixik jarayonlarini bir-biriga bog'laydi va uning xatti-harakatiga zarur izchillik barqarorlikni beradi.

Differensial psixologiyada shaxsning individual psixologik xususiyatlarini va odamlar o'rtasidagi farqlarni o'rganishga qaratilgan bo'lsa, sotsial psixologiya shaxsning tuzulishini uning boshqa odamlar va ijtimoiy yaxlitlik bilan o'zaro

munosabatlari tuzilishidan kelib chiqadi. G.Lindsli va E.Aronson ta'kidlaganidek, ijtimoiy psixologiyaning vazifasi "boshqa odamlarning haqiqiy, xayoliy yoki taxminiy mavjudligi shaxsning fikrlari, his-tuyg'ulari va xatti-harakatlariga qanday ta'sir qilishini tushunish va tushuntirishdir". Shu bilan birga, ijtimoiy psixologiya shaxsning turli jamoalardagi mavqei va ijtimoiy rollarini, uning bu rollar kontekstida o'zini o'zi idrok etishini, munosabatlarini, shaxslararo munosabatlari va idroklarini, birgalikdagi shaxslarning aloqalarini o'rganadi.

B.G.Ananev psixologiyada shaxs muammosini o'rganishni shu tarzda umumlashtiradi. "Shaxs muammosi nazariya va amaliy psixologiyaning markaziy muammolaridan biri bo'lib, shaxsning ruhiy xususiyatlari va munosabatlarini, individual xususiyatlar va odamlar o'rtasidagi farqlarni, shaxslararo munosabatlarni o'rganish vazifasini bajaradi, turli jamoalardagi shaxsning holati va rollari ijtimoiy xulq-atvor va o'ziga xos faoliyat mavzusi. Mana shunday qarashlarni o'z ichiga qamrab olgan g'oyalar psixologiyada keng ko'lamli jihatga ega .

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. G'oziev E.E Muomala psixologiyasi T-2001 y
2. G'oziev E.E.Tafakkur psixologiyasi T; «O'qituvchi» 1996 y
- 3.Maklakov,A.G.Umumiy psixologiya:darslik.universitetlar uchun [Matn] /A.G.Maklakov.-Sank-peterburg:Peter, 2007/587 p.-("Yangi asr darsligi" turkumi).
4. Nigora, S., Go'zal, Q., & Shoxista, Z. (2023). O 'SMIR QIZLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHDA OILANING ROLI. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 330-333.
5. Nigora, S., & Munisa, O. K. (2023). SHAXSLARARO MULOQOTDA UCHRAYDIGAN QIYINCHILIKLAR. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 327-330.
6. Nigora, S., Ilmira, Y., & Zulxumor, X. (2023). TORTINCHOQLIK VA UNING PSIXOLOGIK SABABLARI. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 323-326.
7. Hakimova, S. (2023). Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ongiga ta'siri. Zamonaviy psixologiya, pedagogikada fan, ta'lim va amaliyot integratsiyasi: muammolari va yechimlari.

8. Rixsiyeva, M. va Samatova, N. (2020). INSON PSIXOLOGIYASI VA UNING ETNIK JAMIYATDAGI O'RNI. www.konferentsiya.nashri.com, 12.
  9. Davlataliyevna, S. N. (2022). Oiladagi salbiy muloqotning farzand psixologiyasiga ta'siri. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 475-478.
  10. Davlataliyevna, S. N. (2022). UMUMIY PSIXOLOGOYA VA TURLI XIL PSIXOLOGIK AMALIYOTLAR. Scientific Impulse, 1(5), 820-822.
  11. Davlataliyevna, S. N. (2022). PSYCHOLOGY AND ITS PRINCIPLES. Scientific Impulse, 1(5), 823-826.
- a. inklyuzis ta'lim-Toshkent 2014-yil.